

«Η μνημειώδους σημασίας εμφάνιση του Ελευθερίου Βενιζέλου στην πολιτική σκηνή του νεοελληνικού κράτους το 1910»

Ασπασία Παχιού
του Γεωργίου
Μαθήτρια Γ2
Εκπαιδευτήρια «Αθηνά»
Τρίκαλα Θεσσαλίας

Περιεχόμενο Δοκιμίου

1. Σύντομη αναφορά στην προσωπικότητα του Ελευθερίου Βενιζέλου
2. Ανάδειξη και αποτίμηση μεταρρυθμίσεων στην παιδεία
3. Αναφορά και σημασία των αλλαγών στην κοινωνική πολιτική
4. Καταγραφή και σχολιασμός αλλαγών στην δημόσια διοίκηση
5. Οικονομικές μεταρρυθμίσεις και σπουδαιότητά τους
6. Ένοπλες δυνάμεις: μεταρρυθμίσεις και σχολιασμός τους
7. Αποτελέσματα εξωτερικής πολιτικής
8. Συνοπτική συνολική αποτίμηση συμβολής του Εθνάρχη

«Η μνημειώδους σημασίας εμφάνιση του Ελευθερίου Βενιζέλου στην πολιτική σκηνή του νεοελληνικού κράτους το 1910»

Αναντίρρητα, την μακραίωνη και τρικυμιώδη πορεία της ελληνικής ιστορίας λάμπρυναν και ομόρφυναν με την παρουσία τους εξέχουσες προσωπικότητες, οι οποίες με το πέρασμά τους σφράγισαν το παρελθόν και το μέλλον. Φυσικά, είναι «εκ των ων ουκ άνευ» ότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος βρίσκεται σε μια εκ των κορυφαίων θέσεων στην κλίμακα των ιστορικών εξελίξεων, ων ο μέγιστος πολιτικός άνδρας του νεοελληνικού κράτους. Αποτέλεσε τον δεινό ρήτορα στο ακροατήριο της πολιτικής ζωής, τον κορυφαίο οραματιστή και «Τιτάνα» της διπλωματίας, ενώ με την απaráμιλλη διορατικότητα και τον μεγαλοϊδεατισμό του ήταν ίσως ο πιο χαρισματικός Έλληνας ηγέτης όλων των εποχών. Μολονότι «γαλουχημένος» με το πικρό γάλα της σκλαβιάς, κατάφερε να διατηρήσει το υψηλό του φρόνημα την στιγμή που πλάι σ' αυτό θέριεψε και ανδρώθηκε μια φυσιογνωμία γνήσιας έκφρασης της λεβέντικης κρητικής ψυχής. Η αρχή της πανελλήνιας ακτινοβολίας του επήλθε με την εκλογή του το 1910 και την ανάληψη της πρωθυπουργίας, περίοδο που αποτελεί σημείο αναφοράς σπουδαίων μεταρρυθμίσεων.

Πεδίο μεγάλων αλλαγών υπήρξε η εκπαίδευση, που πλέον είχε σαφή «φιλελεύθερο προσανατολισμό», ο οποίος ερχόταν σε ρήξη με την «αφυδατωμένη» νοοτροπία του παρελθόντος. Μάλιστα, η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1913 αύξανε την τετραετή φοίτηση στο Δημοτικό σχολείο στα έξι έτη, η οποία αποτελούσε και την στοιχειώδη παιδεία και προσφερόταν δωρεάν σε κάθε μαθητευόμενο. Επιπρόσθετα, τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού άλλαξαν μορφή και περιεχόμενο, ενώ ήταν αδήριτο να χρησιμοποιείται η δημοτική γλώσσα. Τότε προωθήθηκαν και είχαν πολύχρονη και αδιατάρακτη χρήση τα πρότυπα αναγνωστικά, το «Αλφαβητάρι με τον ήλιο» και το αναγνωστικό της Γ' Δημοτικού «Σαν τα ψηλά βουνά». Επιπλέον, κατά την περίοδο 1915-19 νομοθετήθηκε η ίδρυση τριών ειδικών διδασκαλείων της Τεχνικής Εκπαίδευσης, της Γυμναστικής και των καθηγητών Γαλλικής. Ταυτόχρονα, βαρύτητα δόθηκε στη σωματική αγωγή, σε καινοτόμους, πιο πρακτικές κατευθύνσεις σπουδών, στην τεχνική εκπαίδευση και στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών. Με δύο βασικούς νόμους των ετών 1914 και 1917, το «Σχολείον Τεχνών» αναδιοργανώθηκε, μετονομάστηκε σε «Εθνικόν Μετσόβιον Πολυτεχνείον» και κυρίως έγινε ισότιμο με το Πανεπιστήμιο. Το

1919 ιδρύθηκε το Χημικό Τμήμα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και λίγους μήνες αργότερα, το 1920, ιδρύθηκαν δύο νέες πανεπιστημιακές μονάδες, η «Ανωτέρα Γεωπονική Σχολή» και η «Ανωτάτη Σχολή Εμπορικών Σπουδών». Τέλος, η βενιζελική κυβέρνηση προήγαγε την μόρφωση της Ελληνίδας μαθήτριας και μερίμνησε για την εξασφάλιση επαρκούς κτιριακής υποδομής.

Έτσι, βελτιώθηκε σε ουσιώδη βαθμό το μορφωτικό επίπεδο των πολιτών, γεγονός το οποίο αποτέλεσε μια από τις συνιστώσες εκσυγχρονισμού της χώρας. Βεβαίως, η χρήση της δημοτικής γλώσσας στάθηκε αρωγός στην εξύψωση του εκπαιδευτικού και, συνεπώς, του βιοτικού επιπέδου, διότι αποτελούσε το χρησιμοποιούμενο κατά την καθημερινότητα λεκτικό μέσο επικοινωνίας και προσέδιδε αίσθημα ενότητας. Παράλληλα, το ελληνικό διδακτικό βιβλίο είχε πλέον ευχάριστη εικονογράφηση και ζωηρή διήγηση, αντικατοπτρίζοντας την πραγματικότητα. Ο διδακτισμός, ο στόμφος και ο αρχαϊσμός εγκαταλείφθηκαν, προσεγγίζοντας, κατά το δοκούν και τις κοινωνικές αντιλήψεις της εποχής, το σωκρατικό πρότυπο και τον μαθητοκεντρισμό. Τελικά, το πλέον απαλλαγμένο από ηθικολογικούς και πατριδολογικούς δογματισμούς, χωρίς στοιχεία ψευτοκλασικισμού και λογιотаτισμού εκπαιδευτικό σύστημα στόχευε στην ουσιαστική προετοιμασία για κοινωνικοποίηση των παιδιών, δίνοντας την ευκαιρία και στις Ελληνίδες μαθήτριες να μορφωθούν, βελτιώνοντας την κοινωνική θέση της γυναίκας και αμβλύνοντας τα ποσοστά αναλφαβητισμού.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος στον αντικειμενικό του στόχο της συναδέλφωσης και της ομοψυχίας ενέταξε τις λαϊκές δυνάμεις, προς τις οποίες έδωσε ελπίδες και οράματα. Η περίοδος, που άρχισε το 1910, χαρακτηρίστηκε από ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες καθιέρωσαν στην Ελλάδα το κράτος δικαίου και ανακούφισαν τις λαϊκές τάξεις, βάσει του ανανεωμένου, σύγχρονου και προοδευτικού Συντάγματος. Ακολούθησε φιλεργατική πολιτική, που καθιέρωνε την οκτάωρη εργασία, την Κυριακή ως ημέρα υποχρεωτικής αργίας και προωθούσε την επαρκή ασφάλιση των εργαζομένων. Παράλληλα, ασχολήθηκε με την ουσιαστική προστασία της γυναίκας και την απαγόρευση της παιδικής εργασίας. Επίσης, η ενίσχυση και η προστασία των ατομικών ελευθεριών και δικαιωμάτων καθώς και η αναγνώριση των εργατικών συνδικάτων της Αθήνας και του Πειραιά, στα οποία δεν ήταν επιτρεπτή η συμμετοχή των εργοδοτών, υπήρξαν ορισμένες από τις μεγάλες μεταρρυθμίσεις του βενιζελικού έργου. Μια περαιτέρω αλλαγή του κοινωνικού γίνεσθαι της εποχής ήταν και η ίδρυση του Εθνικού Θεάτρου, το

οποίο έφερε σε επαφή τον απλό λαό με αυτή την μορφή τέχνης. Φυσικά, κατά αυτόν τον τρόπο η βενιζελική κυβέρνηση στάθηκε αρωγός στην διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων των πολιτών, συντελώντας στην είσοδο της δυτικής τροχιάς πολιτισμού. Ίσης σπουδαιότητας υπήρξε, βέβαια, και η σχετική εξισορρόπηση των φυλετικών διακρίσεων και η προστασία του παιδιού και της γυναίκας, οι οποίοι υφίσταντο άνιση μεταχείριση, περιορίζοντας την προσφορά τους στο κοινωνικό σύνολο. Ταυτόχρονα, ο Εθνάρχης, γνωρίζοντας απόλυτα την σημασία των λαϊκών κι εργατικών τάξεων για την Ελλάδα και την εξέλιξή της, επιχείρησε να μεγιστοποιήσει την απόδοσή τους και κυρίως να βελτιώσει την κατά γενική ομολογία φαλκιδευμένη ποιότητα ζωής τους.

Κομβικής σημασίας αποτέλεσε η εμφάνιση του Ελευθερίου Βενιζέλου και για τον τομέα της δημόσιας διοίκησης. Συγκεκριμένα, το 1911 καθιέρωσε το διορισμό και τη μονιμότητα δημοσίων υπαλλήλων βάσει δημοσίων διαγωνισμών και φρόντισε την αναδιοργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης. Επιπλέον, σύμφωνα με το σύνταγμα του 1911, καταργούνταν η άμεση εκλογή των δημάρχων• ένα χρόνο αργότερα, το 1912, νέα μεταρρύθμιση, που καταργούσε τους περισσότερους δήμους της χώρας και δημιουργούσε στη θέση τους μικρές κοινότητες, οδήγησε σε αλλαγή του συστήματος εκλογής, ενώ συγκροτήθηκε και Ειδικό Δικαστήριο για τον έλεγχο και την επικύρωση των εκλογικών αναμετρήσεων, το Εκλογοδικείο. Έτσι, στους δήμους, ο επικεφαλής εκλεγόταν άμεσα για τετραετή θητεία, ενώ στις κοινότητες η εκλογή ήταν έμμεση από το συμβούλιο και για θητεία ενός έτους. Τότε υπήρξε η πρώτη φορά θέσπισης στους δήμους Δημαρχιακής Επιτροπής, με αρμοδιότητα την οικονομική διαχείριση, τις δημοπρασίες, την εν γένει εποπτεία των υπηρεσιών, αλλά και το διορισμό δημοτικών υπαλλήλων. Σε μεταγενέστερα χρόνια, μετουσιώθηκε η επιθυμία ίδρυσης του Συμβουλίου της Επικρατείας σε πραγματικότητα. Αναφορικά στην δικαιοσύνη, ο Βενιζέλος την αναμόρφωσε δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ταχύτητα της διαδικασίας απονομής της, στην ενίσχυση της αμεροληψίας του δικαστικού σώματος και στην εδραίωση του σεβασμού των δικαστικών στην ισονομία.

Είναι πασιφανές ότι το γενικότερα νεωτεριστικό έργο του Εθνάρχη στην δημόσια διοίκηση στόχευε στην προστασία της από την τάση του εκάστοτε κυβερνώντος κόμματος να προσλαμβάνει ομοϊδεάτες πολίτες και να απορρίπτει ανθρώπους της αντίπερα πολιτικής «όχθης». Πίστευε πως αυτή η κατάσταση αποτελούσε δαμόκλειο σπάθη για την κοινωνική συνοχή και γι' αυτό το λόγο προέβη σε τόσο ριζοσπαστικές αλλαγές, μαχόμενος υπέρ του

συλλογικού συμφέροντος και της «εύρωστης» κρατικής λειτουργίας. Επίσης, αντιτάθηκε στην μέχρι τότε φατριαστική δόμηση της διοίκησης, ενώ το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, το νεοϊδρυθέν Συμβούλιο Επικρατείας, αποτελεί ακόμη και σήμερα τον θεμέλιο λίθο του ελληνικού συστήματος δικαστικού ελέγχου της διοικητικής δράσης, συντελώντας, προφανώς, και στην ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία των δικαστηρίων και στην διαδικασία εκσυγχρονισμού της προβενιζελικής απαρχαιωμένης και αναχρονιστικής νομοθεσίας.

Βέβαια, ο Βενιζέλος επιχείρησε να θεμελιώσει και την οικονομική πολιτική της Ελλάδας. Κάτι τέτοιο υποδηλώνεται με τη δημιουργία εξειδικευμένων οικονομικών υπηρεσιών, μεταξύ αυτών και του συντονιστικού τους οργάνου, του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, από το οποίο, μάλιστα, αποσπάστηκαν οι τομείς της συγκοινωνίας, της γεωργίας και της υγείας, ενώ συστάθηκε και το Ανώτατο Οικονομικό Συμβούλιο. Ακόμη, η βενιζελική παράταξη πρέσβευε ότι η ουσιαστική ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας θα συνδεόταν με την απόδοση βαρύτητας στη γεωργία, στο εμπόριο και στη ναυτιλία, τομείς στους οποίους οι Έλληνες «διέπρεπαν» από την αρχαιότητα. Επιπλέον, το 1928 ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος, λύνοντας, έτσι, το ζήτημα του εκδοτικού προνομίου, ενώ, ταυτόχρονα, εξυγιάνθηκε το φορολογικό σύστημα, φορολογώντας τους πολίτες βάσει του συνολικού τους εισοδήματος. Φυσικά, κατά την ίδια περίοδο πραγματοποιήθηκαν μεταρρυθμίσεις και στην αγροτική οικονομία, που περιελάμβαναν τη διανομή της γης, την αναδιάρθρωση και εκμηχάνιση των καλλιεργειών και την εισαγωγή θεσμών «γεωργικής πίστης», με βασικότερες τις αγροτικές τράπεζες, ενώ αναδιοργανώθηκε και το Υπουργείο Γεωργίας.

Εμφανώς, βασικό μέλημα των ριζοσπαστικών κινήσεων του Βενιζέλου ήταν η θεμελίωση ισχυρής οικονομίας, η οποία θα συνεπαγόταν μακροπρόθεσμα την απεξάρτηση της Ελλάδας από την οικονομική υποστήριξη των Μεγάλων Δυνάμεων και την ενίσχυση του διεθνούς κύρους της. Επιπρόσθετα, η αναδιοργάνωση των διοικητικών φορέων της οικονομίας θα είχε ως αποκύημα την αποτελεσματικότερη λειτουργία τους, ενώ το έναυσμα για απασχόληση με μη βιομηχανικούς τομείς στόχευε στο κέντρο του προβλήματος, στην άμεση αντιμετώπισή του και στην βέλτιστη λύση για τους Έλληνες πολίτες. Τέλος, η ουσιώδης εξυγίανση του φορολογικού συστήματος σκόπευε να εξαλείψει κατά το δυνατόν τις περιπτώσεις μεροληψίας των αρμόδιων επιτροπών, ενώ, συν τοις άλλοις, η κρατική παρέμβαση στις οικονομικές δραστηριότητες του πληθυσμού της υπαίθρου

αποσκοπούσε στη δημιουργία της αναγκαίας τεχνικής υποδομής για την ανάπτυξή της, με αποτέλεσμα την κινητικότητα του κεφαλαίου και της εργατικής δύναμης.

Αναμφίβολα, η αναδιοργάνωση των ενόπλων δυνάμεων ήταν ένα από τα βασικά ζητήματα τα οποία έχρηζαν άμεσης αντιμετώπισης. Για το σκοπό αυτό, μετακλήθηκαν στρατιωτικές και ναυτικές εκπαιδευτικές αποστολές από τη Γαλλία και την Αγγλία, γεγονός που, όμως, ήρθε σε αντίθεση με τον γερμανολάτρη διάδοχο Κωνσταντίνο και τους στρατιωτικούς κύκλους, οι οποίοι επιθυμούσαν μετάκληση Γερμανών εκπαιδευτών. Παράλληλα, εντάθηκαν τα εξοπλιστικά προγράμματα και έγινε εφοδιασμός με νέα όπλα και πυροβόλα και αυξήθηκε ο αριθμός των μεραρχιών, ενώ ενισχύθηκε και ο στόλος με νέες μονάδες. Τότε αποκτήθηκε και το περίφημο θωρηκτό «Αβέρωφ». Ωστόσο, η πιο ακανθώδης κίνηση του Βενιζέλου στο «σκάκι» της πολιτικής ήταν η ανάκληση στην υπηρεσία, από τη διαθεσιμότητα που τον είχε θέσει ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος, του διαδόχου Κωνσταντίνου, αναθέτοντάς του την αρχιστρατηγία, παρά τη θύελλα αντιδράσεων. Υπήρξε ο ιδρυτής της πολεμικής αεροπορίας και ο δημιουργός του Υπουργείου Αεροπορίας το 1929, ενώ το 1931 ίδρυσε την πρώτη ελληνική αεροπορική εταιρεία, την Ελληνική Εταιρεία Εναέριων Συγκοινωνιών.

Ομολογουμένως, η ενότητα του στρατού και η αξιοποίηση του στελεχικού δυναμικού του ήταν ζητήματα υψίστης σημασίας, καθώς αποτέλεσαν την ορμητήριο δύναμη για την επικείμενη πολεμική προσπάθεια του Έθνους. Επιπλέον, ο Βενιζέλος, έχοντας πάντα μελετήσει εκ των προτέρων εξονυχιστικά κάθε του κίνηση, είχε εν γνώσει του εμπιστευθεί την οργάνωση του Στρατού και του Στόλου στους Άγγλους και τους Γάλλους, ων, έτσι, διπλωματικά ήσυχος, αφού θα εξασφάλιζε προφανώς την υποστήριξη των δύο αυτών ισχυρότατων κρατών. Επίσης, είναι εμφανές ότι δίνοντας στον διάδοχο Κωνσταντίνο τη θέση του Γενικού Επιθεωρητή, θα λάμβανε την συναίνεση του πατέρα του, του βασιλιά Γεωργίου Α', για τα διάφορα θέματα απνευστί.

Αδιάσπαστο στοιχείο του βενιζελικού εκσυγχρονισμού ήταν, ομολογουμένως, η εθνική ολοκλήρωση. Εκμεταλλευόμενος με τον καλύτερο τρόπο τη διεθνή συγκυρία κατά την περίοδο 1910-1920 κατόρθωσε να μετατρέψει τη νεφελώδη Μεγάλη Ιδέα σε ρεαλιστικό πρόγραμμα εξωτερικής πολιτικής. Η προσχώρηση στη συμμαχία των βαλκανικών κρατών εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας τον δικαίωσε· η Ελλάδα διπλασιάστηκε μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους. Η γεωγραφική διεύρυνση και η πληθυσμιακή αύξηση, οι οποίες επιτεύχθηκαν, ήταν άλλωστε

απαραίτητες για την ένταξη του κράτους στο σύγχρονο αναπτυγμένο κόσμο, ενώ αναζωογόνησαν και ενίσχυσαν στο έπακρο κάθε τομέα. Η επιμονή του για συμμετοχή της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, παρά τις αρχικές αντιδράσεις του Στέμματος, στο πλευρό της Αντάντ, η οποία αναδείχθηκε νικήτρια, είχε ακόμη πιο εντυπωσιακά αποτελέσματα, αν και ο ίδιος επικρίθηκε άδικα για τις επιλογές του για απερισκεψία και επιπολαιότητα. Παρόλα αυτά, στη Συνδιάσκεψη Ειρήνης εξαργύρωσε με τον βέλτιστο τρόπο αυτή τη συμμετοχή κάνοντας σχεδόν πραγματικότητα και τα πιο παράτολμα όνειρα των Ελλήνων. Φυσικά, ακρογωνιαίος λίθος όλων των επιτευγμάτων του υπήρξε η αριστοτεχνική του διπλωματία, με την οποία κατόρθωσε να κερδίσει το σεβασμό και την εκτίμηση κορυφαίων Ευρωπαϊών πολιτικών ηγετών, θέτοντας και την «νεαρά», μα διαρκώς ανερχόμενη Ελλάδα στις χώρες με ισχυρό δυναμικό.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος εισήλθε εις το πάνθεον των ηγετών και αποτέλεσε τον φωτεινό φάρο του νεαρού «ηλικιακά» ελληνικού κράτους, ο οποίος φωτοβόλησε μέσα στον σκοταδισμό της μέχρι τότε πολιτικής σκηνής. Πίστευε βαθιά στην ατομική ελευθερία, στην δυνατότητα του ανθρώπου να χαράσσει ο ίδιος τη μοίρα του, στην λογική ότι το ατομικό συμφέρον αποτελεί εν τέλει το πιο ισχυρό κίνητρο για την ατομική και συλλογική πρόοδο. Είχε την ικανότητα να αναδεικνύει τις μεγάλες αρετές του λαού μας · είχε, όμως, και το θάρρος να μας φέρει απέναντι στις αδυναμίες μας. Γι' αυτό, καθώς και για την μεγαλειώδη σημασία του έργου που επιτέλεσε, η ιδεαλιστική ιστορία του δίνει τιμητική θέση στους χλοερούς λειμώνες της αθανασίας.

Πηγές

- ✓ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος»
- ✓ Διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια Wikipedia
- ✓ Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ – Αφιέρωμα: Ο ελληνικός 20ός αιώνας – Τα πρόσωπα, 16/10/1999
- ✓ Εγκυκλοπαίδεια ΔΟΜΗ-τόμος Ε'
- ✓ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΔ' , Εκδοτική Αθηνών
- ✓ Φραγκουδάκη Άννα, «Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και Φιλελεύθεροι Διανοούμενοι», Κέδρος, Αθήνα 1992
- ✓ Ανδρέου Α., Παπακωνσταντίνου Γ., Εξουσία και Οργάνωση – Διοίκηση του Εκπαιδευτικού συστήματος, «Νέα Σύνορα» - Λιβάνη, Αθήνα 1994
- ✓ Εφημερίδα «Καθημερινή» - ένθετο «Επτά Ημέρες», 8/12/1996
- ✓ «Βενιζελισμός& Αστικός Εκσυγχρονισμός» Επιμέλεια Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος — Χρήστος Χ. Χατζηιωσήφ, Β' έκδοση, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1992

Η' Πανελλήνιος Μαθητικός Διαγωνισμός Δοκιμίου «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος»

✓ www.kedke.gr , και άλλες

Ασπασία Παχιού
Μαθήτρια Γ2
Εκπαιδευτήρια «Αθηνά»